

Výprava do hôr

I.

Dvanásteho júla vstúpil stotník Chlopov, ozdobený náramnicami a čerkeským mečom — v ktorej ozdobe som ho od svojho príchodu na Kaukaz ešte nevidel — nízkymi dvermi do mojej chalupy.

— Prichodím rovno od plukovníka, — odpovedal na môj zpytujúci sa pohľad, ktorým som ho privítal, — zajtra vydá sa náš broj na pochod.

— Kam? — pýtam sa.

— Do N. N. Má sa tam vojsko shromaždiť.

— A ztade podnikne iste nejakú výpravu?

— Najskôr.

— Kam asi? Čo myslíte?

— Načo myslieť? Viem všetko. Včera večer prišiel od veliteľa. Tatár doniesol rozkaz, aby sa broj vydal na pochod a vzal so sebou na dva dni suchárov; ale kam, prečo, na ako diho o tom, priateľu, nebýva u nás reči. Rozkáže sa: »na pochod!« a — dost.

— Keď sa vezme suchárov len na dva dni, nepobaví sa ani vojsko ďalej.

— No, na tom nezáleží.

— Ako to? — pýtam sa so zadivením.

— Tak! Vydali sme sa do Dargy, vzali so sebou suchárov na týždeň a boli sme tam skoro mesiac.

— Budem môcť ísť s vami? — pýtam sa po krátkom mlčaní.

— Možno, ale radím vám, aby ste radšej nešli. Čo vás tam môže zaujímať?

Vyčkávam tu len príležitosť, aby som niečo videl, a vy chcete, aby som ju premeškal.

— Pre mňa môžete ísť, myslím len, že by bolo lepšie zostať tu. Tu by ste nás mohli očakávať, chodiť pekne na poľovačku, bol by to krásny život! — doložil prízvukom tak presvedčujúcim, že sa mi v prvom okamihu zdalo, že by to bol život veľmi krásny. No, odpovedal som celkom rozhodne, že nijako nezostanem.

— A čo ste posiaľ nevideli? — pokračoval stotník vo svojom prehováraní. — Chcete vidieť, ako sa vojsko srazí? Prečítajte si Michajlovského »Opis vojny« — krásna to kniha.

Všetko je tam podrobne opísané — i kde ktorý voj stál a ako sa diala srážka.

— Naopak, to ma nebaví, — odpovedal som.

— Nuž, čo teda? Azda len chcete vidieť ako sa ľudia vraždia? — V tridsiatomdruhom roku tu bol tuším nejaký španiel; podnikol s nami dva pochody v akomsi tmavomodrom plášti — i jemu tam odspievali. Tu, priateľu, neuvidíš nič.

Mrzelo ma veľmi, že sa stotník tak neuspokojive vyjadruje o mojom úmysli.

— Bol smelý? — pýtam sa znovu.

— Boh sám vie, vždy jazdieval na predku; kde aká srážka, bol pri nej.

— To bol teda udatný junák!

— Nie, ten neukazuje udatnosť, kto si spôsobuje zbytočné starosti, keď toho niet potreby.

— Koho teda menujete udatným?

— Udatným? Zmužilým? — opakoval stotník a tváril sa pritom ako človek, ktorému sa prvý raz kladie podobná otázka. — Udatným je, kto tak robí, ako mu prislúcha, — hovoril po krátkom rozmyslení.

Spomenul som si, že Plato definuje udatnosť ako »znanosť, čoho treba, a čoho netreba sa báť«, a nehladiac na všeobecnosti, nejasnosti stotníkovho výmeru, pomyslel som si, že základná myšlienka oboch nelíši sa tak, ako by sa zdať mohlo, ba že výmer stotníkov je správnejší, než výmer gréckeho murdca. Lebo, keby sa ten vedel tak presne vyjadriť ako Plato, iste by riekol, že zmužilým je ten, kto sa bojí len toho, čoho sa sluší báť, a nebojí sa toho, čoho sa báť netreba.

Chcel som stotníkovi oznámiť svoj vlastný náhľad o tom.

— Dobre, — hovoril som — zdá sa mi, že v každom nebezpečenstve možno voliť. Ale voľba spôsobená napríklad vplyvom citu, povinnosti atď. je zmužilosť, no voľba spôsobená vplyvom nižšieho citu — zbabelosť. Preto nemožno človeka, ktorý zo ctižiadosti, alebo zo zvedavosti, či už z chtivosti obetuje svoj život, menovať zmužilým. A naopak nemožno človeka, ktorý vplyvom citu vyššieho, pre záväzok rodinný alebo z presvedčenia sa vzdaluje nebezpečenstva, nazvať zbabelým.

Stotník sa na mňa akosi divne pozeral, kým som hovoril.

— V tom sa nevyznám, — hovoril napchávajúc si fajku — ale máme tu jedného mladého pána, ktorý si rád zafilozofuje. Prehovorte s nim; skladá i verše.

Oboznámil som sa so stotníkom len na Kaukaze, ale podľa mena sme sa poznali už v Rusku. Jeho matka Mária Ivanovna Chlopová, zemanka, žije na svojom malom statku asi dva verstvy od mojich statkov. Prv než som odišiel na Kaukaz,

navštívil som ju: starenka sa veľmi zaradovala, že uvidím jej Paľka (tak volala starého, šedivého stotníka), môžem mu vziať vraj — živý list — o jej živobyťi a odovzdať mu baliček. Keď ma vyčastovala dobrými pirohami a polovicou upečeného vtáka, odišla Mária Ivanovna do svojej spálne a vrátila sa ztade s čiernou, dosť veľkou skryňkou, ku ktorej bola pripevnená hodvábná stužka tej istej farby.

— Tu mám z nespálneho kokoríka našu Matičku Orodovnicu — hovorila starenka i pobozkala krížom obraz Matky Božej a podala mi ho. — Neťažkajte si, drahý priateľu a oddajte mu ju. Vedzte: keď odišiel na Kavkaz, vykonala som v kostole verejnú modlitbu a sľub, že ak ostane živý a zdravý, dám tento obrázok ako obeť Matky Božej, keď sa môj Paľko vráti. Už je tomu osemnásť rokov, čo ho Ochraniťka a Svätí milujú: ani raz nebol poranený a v akých srážkach už bol... Michal, ktorý s ním slúži, rozprával mi o ňom veci, až mi vlasy stávaly na hlave. Všetko, čo o ňom viem, dozvedám sa len od cudzích; môj drahunký mi nič nepíše o svojich výpravách — nechce ma nastrašiť.

Len na Kaukaze som sa dozvedel, aj to nie od neho, že bol štyri razy ťažko ranený. Ako sa samo od seba rozumie, nepísal o tom matke ani slova.

— Nech teraz nosí tento obraz pri sebe, — pokračovala starenka, — požehnávam ho ním. Svätá Božia Rodička ho zakryje svojím štítom! Do bitiek nech ho nosí vždy so sebou. Povedzte mu tiež, milý priateľu, že mu to ja po vás odkazujem.

Sľúbil som, že správne vyplním jej rozkaz.

— Viem iste, že si obľúbite môjho Paľka, — pokračovala starenka — je tak poriadny! A či veríte, že mi rok čo rok posielala peniaze i Aničke, mojej dcére, pomáha; a to všetko len zo svojho platu. Velebím Pána, — končila so slzami v očiach, — že mi dal také dieťa.

— Píše vám často? — opýtal som sa jej.

— Zriedka; sotva raz za rok a to len keď posielala peniaze, pripíše nejaké slovíčko, často ani to nie. Keď vám nepíšem, matička, hovorieva, znamená to, že som živý a zdravý; ak sa mi niečo prihodí, čo Boh nedopustí, napíšu to i bezo mňa.

Keď som stotníkovi odovzdal matkin darček (bolo to v mojom obydľí), požiadal ma o papier, zabalil starostlivo darček a schoval ho. Rozprával som mu mnohé podrobnosti zo života jeho matky: stotník mlčal. Keď som dokončil, odišiel stranou do kúta a veľmi dlho si napchával fajku.

— Dobrá to starenka! — prehovoril v kúte hlasom trochu priduseným. — Či nám dožičí Pán, aby sme sa ešte niekedy uzreli?.

V týchto jednoduchých slovách spočívalo veľmi mnoho lásky a zarmútku.

— A prečo tu slúžite? — hovoril som.

— Nutno tu slúžiť, — odpovedal v plnom presvedčení. — Lebo dvojnásobný plat nie je pre chudobného našinca bez významu.

Stotník žil jednoducho: karty nehral, rozveselil sa málokedy a fajčil len obyčajný tabak, ktorý, neviem prečo, nemenoval obyčajným ale sambrotálskym. Stotník sa mi ľúbil už prv; mal jednoduchú, úprimnú ruskú tvár, ktorej pozerieť rovno do očí býva milé a príjemné. Po tomto rozhovore som sa k nemu choval so zvýšenou úctou.

II.

Druhého dňa okolo štvrtej hodiny ráno prišiel stotník pre mňa. Mal na sebe starý, obnosený kabát bez náramkov, národné široké nohavice, bielu čiapku, obrúbenú nažltkavou barančinou a azijskú tášku, zavesenú cez plece. Bielunká kobyľa, na ktorej jazdil, mala drobný krok, svesenú hlavu a šľahala ustavične dlhým chvostom.

Hoci bola postava dobrého stotníka málo vojenská a ešte menej krásna, zračila sa v nej predsa taká spokojnosť a ľahostajnosť k celému okoliu, že vzbudzovala mimovoľne úctu.

Ani minútu som ho nenechal čakať; hneď som sadol na koňa a vyšli sme spolu z pevnosti.

Broj bol už dvesto siah pred nami a podobal sa nejakej čiernej, pohybujúcej sa hmote. Že je to pechota, bolo možno ľahko uhádnuť, lebo jej bodáky vyčnievaly ako husté, dlhé ihlice a časom vyletúvaly k uchu zvuky vojenskej piesne, bubna a utešeného tenora šiestej stotiny, ktorý ma už neraz bol rozjaril. Cesta viedla hlbokou, širokou užľabinou popri brehu veľkej rieky, ktorá vtedy dobre »hrala«, t. j. vystúpila z koryta. Húfy divých holubov krúžili okolo nej; tu sadaly na skalnatý breh, tu prehadzujúc sa v povetrí mizly očiam v rýchlych kruhoch. Slnko sa ešte nebolo ukázalo, no nad vrchom, nachádzajúcim sa na pravej strane užľabiny, začínalo sa brieždiť.

Šedivé a pobelavé bradlá, žltozelený mach, pokrytý rosou, kroviny čašníka, drieňa a nízkej jelšiny vyznačovali sa osobitnou jasnosťou a vypuklosťou v žiariacom svetle východu, ale za to druhá strana a užľabina boli pokryté hustou hmlou, ktorá sa sem a tam v rozmanitých kotúčoch kotúľala a vo vrstvách nerovných vystupovala. Chmáry predstavovali nepochopteľnú miešaninu farieb: bledofialovej, skoro čiernej, temnozelenej a bielej.

Rovno pred nami sa objavovali na tmavom blankyete jasno-

biele mdlé masy hôr snehových s báječnými, až do najmenších podrobností krásnymi stenami a obrysmi. Cvrčky a tisíce iného hmyzu precítly vo vysokej tráve a naplňovali vzduch svojimi jasnými, nepretržitými zvukmi; zdalo sa mi, ako by nesčíselné množstvo malinkých zvoncov vyzváňalo v našich ušiach. Vzduch bol naplnený vôňou kvetín, vody a hmly — slovom, bolo prekrásne ráno. Stotník rozkresal oheň a zapálil si fajku; zápach sambrotálskeho tabaku a trúdu zdal sa mi byť veľmi príjemný.

Jazdili sme chodníčkom, aby sme skôr dohonili pechotu. Stotník bol neobyčajne záдумčivý; ani nepúšťal z úst dagesťanskú fajku a pri každom kroku popoháňal svojho koňa ostrohami, ktorý kolísajúc sa so strany na stranu, zanechával po sebe ledva znateľnú tmavozelenú cestičku vo vysokej mokrej tráve. Práve zpod jeho kopýt vyletel krikom a šumotom krdel bažantov, pričom sa strelec mimovoľne zachveje. Krdel sa vznášal voľne do výšky. Stotník mu nevenoval ani najmenšiu pozornosť.

Dohonili sme už skoro broj, keď sme za sebou začuli dupot cválajúceho koňa; v tom uháňal už vedľa nás veľmi krásny mladík v dôstojníckom obleku s vysokou bielou čiapkou. Jazdiac vedľa nás, usmial sa, pozdraviac stotníka pohybom hlavy a švihol bičikom... Povšimol som si len, že sedel v sedle akosi graciózne a držal úzdu, že mal krásne čierne oči, malý noštek a ledva viditeľné, len teraz vyrastajúce fúzy. Lúbilo sa mi pri ňom najmä to, že sa nemohol ubrániť úsmevu, keď zbadal, že nás zaujíma. Z toho úsmevu mohol človek súdiť, že bol ešte veľmi mladý.

— Kam to cvála? — zabručal nespokojne stotník, nepúšťajúc čibuk z úst.

— Kto je to? — pýtam sa stotníka.

— Zástavník Alanin, dôstojnícky ašpirant pri mojej stotine... V minulom mesiaci prišiel sem od pluku.

— Najskôr ide prvý raz do boja? — hovoril som.

— A s akou radosťou! — odpovedal stotník zamyslene, kývajúc hlavou. — »Mladosť!«

— Akoby sa neradoval? Myslím, že to musí mladého dôstojníka veľmi zaujímať. —

Stotník sa zamyslel asi na dve minúty.

— Hovorím: mladosť! — pokračoval hlbokým basom. — Z čoho sa má radovať, kto nič nevidel? A keď bol človek viac ráz v boji, neraduje sa viacej. Ide nás dvanásť dôstojníkov: že niekto bude ranený alebo zabitý — to je isté. Dnes mne, zajtra tebe, pozajtra tretiemu. Prečo sa teda radovať?

Sotva, že žiariace slnko vyšlo nad hory a osvietilo dolinu, ktorou sme tiahli, roztrhol sa vlniaci hmlavý oblak a vzduch sa otepil. Vojaci s puškami a torbami na pleciach kráčali zvolna po zaprášenej hradskej. V rádoch si počul časom maloruský rozhovor a smiech. Niekoľko starých vojakov, v bielych nohaviciach, zväčša poddôstojníci, kráčali s fajkami podľa hradskej, zahrúžení vo vážny rozhovor. Nákladom preplnené trojky (vozy) pohybovaly sa voľne krok za krokom a zdvíhaly husté kotúče prachu. Dôstojníci jazdili na predku; niektorí džigitovali, ako sa hovorí na Kaukaze, to jest, pošľahali bičom koňa, nechali ho poskočiť štyri skoky, zastali i obrátili sa, druhí sa bavili spevákmi, ktorí nedbajúc na slnečné lúče a dusnú horúčosť, ustavične spievali pesničku za pesničkou.

Asi na sto siah pred pechotou jazdil na veľkom sivkovi s tatárskymi jazdcami v pluku povestný, veľmi udatný, vysoký a švárny dôstojník v aziatskom obleku. Človek, ktorý každému hovoril pravdu do očí. Oblečený mal čierny tatársky kaftan s prámom, nové nohavice toho istého druhu a tesne priliehajúce čižmy s prámom, žltú čerkeskú a vysokú, dozadu ohnutú čiapku. Na prsiach a chrbte visely mu strieborné pásy, ktorými boly na pleciach pripevnené prachovka a pištole; väčšia pištoľ a dýka striebrom vykladaná, trčaly za pásom. Okrem toho mal pri boku šabl'u v krásnej safiánovej pošve, ozdobenú čerešňami a cez plece mu visela vintovka (ťažená ručnica) v čiernom kozmatom puzdre. Z jeho odevu, spôsobu držania a zo všetkých pohybov tela bolo vidno, že sa snaží napodobiť Tatára. Hovoril jazykom mne neznámym niečo s Tatármi, ktorí s ním jazdili; no z ich rozpakov a z usmievavých pohľadov, ktorými sa druh k druhovi obracali, som súdil, že ho neporozumeli. Bol to jeden z našich mladých dôstojníkov, chvastajúcich sa hrdinov, ktorí chcú napodobňovať Marlinského a Lermontova. Takíto ľudia pozerajú na Kaukaz výhradne okom bohatierov nášho veku, Mulla-Nurov a podobných. Vo všetkom svojom jednaní neriadia sa vlastnými náklonnosťami, ale týmito vzormi.

Tento poručík napríklad bez pochyby obľuboval spoločnosť poriadnych ženských a vážnych ľudí: generálov, plukovníkov, pobočníkov — áno, som presvedčený že takú spoločnosť veľmi miloval, lebo bol ctižiadostivý v najvyššom stupni — a predsa pokladal za svoju povinnosť urážať všetkých vážnych ľudí, i keby urážal len veľmi mierne. Kedykoľvek sa objavila v pevnosti nejaká cudzia dáma, chodil dozaista v červenej rubaške (ľahkej domácej halene) a v malých čižmičkách na bosú nohu obutých s priateľmi okolo jej okna, hulákajúc a dohadujúc sa z plných plúc — no

nie s úmyslom, aby ju urazil, ale aby ukázal, aké pekné má nôžky a ako by sa dalo doňho zaľúbiť, keby sa i jemu ráčilo.

Chodieval často v noci s dvoma lebo troma Tatármi do hôr, aby stáli na stráži pri ceste a zabíjali odbojných Tatárov v horách sa ukrývajúcich, hoc mu srdce neraz hovorilo, že také počínanie nie je hrdinské; no držal si predsa za povinnosť trýzniť ľudí, ktorými sa snažil opovrhovať a ktorí ho predsa púťali k sebe akýmsi osobitným kúzlom. Nenávidel ich preto. Nikdy nesnímal so seba dve veci: obrázok na krku a dýku, s ktorou sa i na postel' ukladal. Veril svätosväte, že má nepriateľov. Najviac ho blažilo presvedčenie, že je pomsta potrebná, že každá urážka sa musí zmyť krvou. Bol pevne presvedčený, že city nenávisti, pomsty a opovrzenia boly vždy najpoetickejšími pocitmi ľudstva. No jeho milenka Čerkeska, s ktorou som sa neskoršie stretol, tvrdila, že je poručík najlepším a najmiernejším človekom na svete, že každý večer písaval u nej svoje hmlisté zápisky, sostavoval účty na linkovanom papieri a na kolenách sa modlieval. Pretože sa veľmi namáhal, aby len pred samým sebou sa zjavoval takým, čím chcel byť, nemohli ho druhovia ani vojaci pochopiť tak, ako si to želan.

Na jednej nočnej výprave s priateľmi poranil odbojného Čečenca a zajal ho. Čečenec žil potom sedem týždňov u poručíka a tento ho liečil, ošetroval ako brata a prepustil ho, keď sa bol uzdravil, s bohatými darmi na slobodu. Keď poručík neskoršie ustupoval v jednej výprave so šíkom vojakov, prenasledovaný súc nepriateľskou paľbou, počul z nepriateľských radov svoje vlastné meno. Po chvíli vyšiel ranený jeho priateľ na predok a dával poručíkovi znamenie, aby urobil to samé. Poručík vystúpil k nemu a stisol mu ruku. Horali stáli opodiaľ a nestrieľali, no v okamihu, keď obrátil poručík koňa, padlo niekoľko výstrelov, a jedna guľa ho ranila, na šťastie len slabo, do boka. Iný podobný príbeh som videl na vlastné oči. V pevnosti vypukol v noci oheň a dve stotiny vojakov hasily. Uprostred tlupy, ožiarenej plameňom požiaru, objavila sa srazu vysoká mužská postava na čiernom koni. Postava rozdelila tlupu a došla až k samému ohňu; tam soskočila s koňa a vbehla do horiaceho domu. Po piatich minútach vyšiel z neho poručík s popálenými vlasmi a spáleným rukávom, za ňadrami nesúc — dvoch holúbkov, ktoré bol vyrval z plameňa.

Menoval sa Rozenkranc. Jednako predsa odvodzoval svoj pôvod od Varjagov a dokazoval, že on ako i jeho predkovia boli rodom Rusi.

IV.

Slnko prebehlo polovicu svojej cesty a metalo horúcim vzduchom ohnivé lúče na suchú zem. Tmavomodré nebo bolo úplne čisté; len päty snehových hôr sa začaly haliť do bielofialových

obláčkov. Vzduch vzdal sa byť naplnený priezračným práškom; horúčosť bola nesnesiteľná. Vojsko dorazilo k nevelkej bystrine, ktorá tiekla asi v polovici cesty, i zastavilo sa k oddychu. Vojaci odložili zbraň a ponáhľali sa k riave; veliteľ broja si sadol v tieni na bubon, dodávajúc svojmu obličaju výraz stupňu svojej hodnosti primeraný a pripravoval sa s niektorými dôstojníkmi na obed; stotník si ľahol do trávy pod voz; udatný poručík Rozenkranc a ešte niekoľko mladých dôstojníkov sa rozložilo na rozostrených burkach a začali statne hodovať, ako to bolo vidno z rozostavených skleníc a z veľkej veselosti spevákov, ktorí stojac v polkruhu pred nimi, hvízdali a spievali tanečnú kaukazskú pieseň podľa nápevu národnej piesne:

Šamil zmužile bojoval

V dobe minulej...

Traj — raj, ra — ra — taj...

V dobe minulej.

Medzi týmito dôstojníkmi bol i veľmi mladý zástavník, ktorý nás bol ráno predbehol. Zabával sa dobre; oči mu len ihraly a jazyk sa trochu plietol; chcel každého bozkávať a vyznať mu svoju lásku...

Úbohý mladík! Nevedel ešte, že v takom prípade sa stáva človek smiešnym, že jeho otvorenosť a nežnosť budí len výsmech.

Keď sa v svojom nadšení vrhol konečne na burku a laktom sa opierajúc, odhodil bohaté čierne vlasy na zad, nevedel ani, aký je švárny a krásny.

Dvaja dôstojníci sedeli pod vozom a hrali sa na kufríku v karty. So zaľúbením počúval som rozhovory vojakov, dôstojníkov a dobre som prezrel výrazy ich obličajov; no ani na jednom som nespozoroval tieň nepokoja, aký som sám pociťoval; žarty, smiech, shovory svedčily o všeobecnej bezstarosti a ľahostajnosti k nastávajúcemu nebezpečenstvu. Ako by si nebolo možno ani predstaviť, že niektorým po tejto ceste nebude viacej súdený návrat!

V.

O siedmej večer sme tiahli celí zaprášení a unavení širokou bránou do pevnosti N. N. Slniečko práve zapadlo a metalo šikmé, ružové lúče na malebné hradby a záhrady s vysokými záhonmi, ktoré obkľučovali pevnosť, na zažltlé pole a belavé oblaky, nakopené okolo snehových vrchov, ako by ich chcely napodobniť, tvoriace takto reťaz nie menej podivuhodnú a krásnu. Polmesiac visel na obzore ako priezračný obláčik. V aule, ktorá sa rozkladala okolo brány, vyzýval na minarete chrámovom Tatár pravoveriacich k modlitbe. Speváci zanôtili s novou chuťou svoje pesničky.

Keď som si oddýchol a trochu sporiadal na sebe odev, išiel som k známemu pobočníkovi poprosiť ho, aby môj úmysel oznámil generálovi. Na ceste z predmestia, kde som býval, uzrel som, o čom by sa mi v pevnosti nebolo ani snívalo. Skvostný kočiar, z ktorého vykukával módný klobúčik a ozývala sa francúzska reč, ubiehal popri mne. Z otvoreného okna výstavného domu doletovaly ku mne zvuky nejakej polky, vyludzované klávesami na zlom, rozladenom fortepiane. V hostinci, okolo ktorého som kráčal, sedelo okolo sklenice vína niekoľko pisárov, ktorí fajčili papirosy. Počul som, ako hovoril jeden k druhému:

— Dovoľte, prosím... Mária Grigorievna je našou primadonou. —

Shrbený Žid v obnosených šatách, s utrápenou tvárou vliekol vrieskavý, polámaný verklík a po celom predmestí sa rozliehaly zvuky finále z »Lucie«.

Dve ženské v šuštiacich šatách, hodvábných mantilách, s kvetovanými slnečníkmi, kráčaly chytrým krokom po úhľadnej dlažbe. Dve dievčence, jedna v ružovom, druhá v jasnomodrom obleku, s rozpustenými vlasmi stály vo dverách nízkeho domku a nútily sa do smiechu, len obracaly na seba pozornosť okoloidúcich dôstojníkov. Dôstojníci v nových kabátoch, bielych rukavičkách a lesknúcich sa náramkoch vykračovali si pyšne po uliciach a bulvare. Svojho známeho som našiel v prvom poschodí generálovho domu. Sotva som mu oznámil svoju žiadosť a dostal uistenie, že môže byť vyplnená, zarachotil pod oknom, pri ktorom sme sedeli, krásny kočiar i zastal pred bránou. Z kočiaru vystúpil vysoký, krásny muž v odeve, aký nosí pechota, s majorskými náramkami a kráčal po schodoch ku generálovi.

— Ach, odpusťte, prosím, — hovoril mi pobočník vstávajúc — musím to hneď oznámiť generálovi.

— Kto prišiel? — pýtam sa pobočníka.

— Grófka, — odpovedal tento, a zapínajúc si rovnošatu, ponáhlal sa hore ku generálovi. Po chvíľke vyšiel z domu veľký, ale veľmi krásny muž vo vojenskom kabáte bez náramkov, s bielym krížom na stužke. Za ním vyšiel major, pobočník a ešte dvaja dôstojníci.

V chôdzi, hlase, každom pohybe generálovom sa zračil muž, ktorý si je úplne vedomý svojej vysokej dôstojnosti.

— Bon soir, madame la comtesse, (Dobrý večer, pani grófka), — hovoril, podávajúc okienkom ruku do kočiaru.

Rúčka v peknej rukavičke tiskla jeho pravicu a krásna, usmievajúca sa tvár v žltom klobúčku sa objavila v okne kočiaru.

Z celého rozhovoru, ktorý trval niekoľko minút, počul som len, ako generál s úsmevom hovoril:

— Vous avez, que j' ai fais voeu de combattre les infidèles; prenez donc garde de le venir. (Viete, že som prisľúbil, že pokorím odbojníkov; uvidíte, že sa to stane.)

V kočiari rozliehal sa smiech.

— Adieu donc, cher général. (S Bohom, teda, milý generál!)

— Non, au revoir, — hovoril generál, stúpajúc po schodoch hore, — n' oubliez pas, que je m' invite pour la soirée de demain. (Nie, do videnia; nezabudnite, že som sa pozval na zajtrajšú večernú zábavu).

A kočiari sa poberal ďalej.

— Aký to človek, — hovoril som sám k sebe na zpiatočnej ceste k môjmu obydlu, — má všetko, po čom len Rus túžiť môže: úrad, bohatstvo, slávu — a tento muž žartuje pred bojom, ktorý, Boh vie, ako sa skončí, s krásnou dámou a sľubuje, že bude u nej budúceho dňa piť čaj, práve tak, ako by sa bol s ňou sišiel dakde na tanečnej zábave!

U pobočníka som sa stretol s človekom, ktorý ma ešte viac zaujímal: bol to mladý poručík K., ktorý sa vyznačoval skoro ženskou nežnosťou a bojzivosťou. A predsa prišiel k pobočníkovi preto, aby si vylial svoju zlosť a nelúboť na ľuďoch, ktorí vraj svojimi pletichami zapríčinili, že nebol pridaný k nastávajúcej výprave. Hovoril, že také pokračovanie je hanebné, nekamarátske, že si to zapamätá atď.

Hocikedy som pozrel na výraz jeho tvári a začul zvuk jeho hlasu, nemohol som si nikdy prisvedčiť, že by sa pretvaroval; veď bol veľmi zarmútený a rozhorčený, že mu nedovolili ísť na Čerkesov a prechádzať sa v dáždi ich gúl; bol rozhorčený ako chlapec, ktorého nespravodlivo vyšibali prútami.

Nechápal som nič z toho všetkého.

VI.

O desiatej hodine večer malo sa vojsko pohnúť na pochod.

O pol deviatej som sadol na koňa a poberal sa ku generálovi; no, v domienke, že on s pobočníkom sú zaneprázdnení prípravami na pochod, zostal som na ulici, priviazal som koňa k plotu a sadol som si na lavičku s úmyslom, že budem čakať tu, kým generál nevyjde a poberiem sa potom za ním.

— Ako by nevedeli! Veď to vedia: náš ľud je už taký!

— Teraz pôjde i Šamil do poľa? — pýtam sa znovu.

Slnčná žiara i lesk zameňovala sa s chladnou nocou a slabým svetlom nového mesiaca, ktorý sa ukrýval za mračná, tvoriac okolo seba na tmavo-modrej hviezdinatej nebeskej oblohe blede žiariaci polkruh; v oknách domkov a škárach sedliackych barákov zažiarili svetlá.

Dlhé tiene domov, stromov, plotov tiahly sa pekne rúče po svetlej, zaprášenej hradskej...

V rieke ustavične kvákaly žaby, na ulici rozliehaly sa hneď chytré kroky, shovor, hneď konský dupot. Z predmestia poleťovali časom k môjmu sluchu zvuky verklíka.

Nepoviem, o čom som rozmýšľal, zčiasťky preto, že by mi bolo smutno vyznať krušné myšlienky, ktoré naplňovali moju dušu v dobe, keď som vôkol seba videl len radosť a veselosť, zčiasťky i preto, že to nepatrí k mojej rozprávke. Zamyslel som sa tak, že som ani nezbadal, keď hodiny bily jedenástu a generál so svojou družinou uháňal popri mne.

Zadná čata bola ešte v pevnostnej bráne. S ťažkosťou som sa predral na moste medzi nakopenými delami, povozmi s batôžinou, cestovnými vozmi a hrmotiacim dôstojníctvom. Za bránou som predbehol vojsko nočnou tmou, mlčky tiahnuce a skoro na verst cesty sa prestierajúce, a dohonil som generála. Keď som uháňal okolo oddelenia delostrelcov a dôstojníkov na koňoch, zarazil ma nemecký výkrik — urážajúci disonanciou uprostred tichej slávnostnej harmónie: »Podaj záaapalku!« Z tým nasledovalo zavolanie vojakovo: »Ševčenko! — poručík pýta ohňa.«

Väčšia čiastka neba sa zahalila dlhými, tmavými mrákavami; len tu a tam sa blýšťaly bledé hviezdy. Mesiachik schoval sa už za blízkym obzorom čiernych hôr, ktoré na pravo strmely a metal na ich vrcholec slabú a trasivú položiaru. Vzduch bol teplý a tichý, ani lístok sa nepohol. Bola taká tma, že si nemohol rozoznať ani najbližšie predmety; po oboch stranách cesty sa mi tu javily skaly, tu zvieratá, tu nejakí podivní ľudia — a len vtedy som poznal, že sú to kríčky, keď som počul ich šušťanie a cítil sviežosť rosy, ktorou boly zaperlené.

Pred sebou som videl tmavú, kolísajúcu stenu, za ktorou sa pohybovalo niekoľko tmavých bodov: bol to predný voj jazdy a generál s družinou. Asi v prostriedku sa hýbala podobná čierna hmota, trochu nižšie než prvá: pechota. Vo všetkých šíkoch panovalo také ticho, že si mohol jasne počuť všetky tajomne spájajúce sa nočné zvuky: v dialke smutné vytie šakálov, podobajúce sa tu zúfalému plaču, tu chechotu, — zvučné, jednotvarého príčinu som si nemohol vysvetliť, a všetko toto sotva slyšiteľné hnutie prírody splývalo v jediný plný, prekrásny súzvuk, ktorý menujeme nočnou tíšou. V tejto tíšni si počul šuchotanie vysokej trávy a temný dupot kopýt, ktorý zapríčinil rezko pohybujúci sa predvoj vojska.

Zriedka sa ozval v čatách šramot ťažkej zbrane, cengot náhodou vypadnutého bodáka, prítlmený rozhovor a fľkanie koní.

Príroda dýchala rannou sviežosťou a krásou.

VII.

Jazdili sme už vyše dvoch hodín. Začala ma zima triasť a mi-

halnice sa sklánaly k spánku. Za tmavého šera vyzeraly tie isté nejasné predmety: v nevelkej vzdialenosti čierna stena a pohybujúce sa škvrny; práve vedľa mňa ubiehal sivko, ktorý, oháňajúc sa chvostom na všetky strany, veľmi rozťahoval zadné nohy. Na sivkovi sedel muž v bielom čerkeskom odeve, na chrbte majúc pušku v čiernom plstenom puzdre; z iného puzdra vyčnievala biela hlaveň pištole. Horiaca papiroska ožiarovala mohutné fúzy, bobrový golier a ruku v rukavičke. Nahol som sa k hlave koňovej, zavrel oči a zamyslel sa na niekoľko minút. Známy dupot a šumenie ma opäť vyrušily: obzerám sa — a zdá sa mi, že stojím na tom istom mieste, ale čierna stena, ktorá bola predo mnou, že sa chýli na mňa, alebo že stena stojí a ja zanedlho na ňu narazím. V tej chvíli zarazil ma ešte silnejší blížiaci sa hukot, ktorého príčinu som prv nemohol uhádnuť: bolo to hučanie vody.

Prišli sme do hlbokkej kotliny a priblížili sa k horskej rieke, ktorá bola práve rozvodnená. Hluk stával sa silnejším, porosená tráva hustejšia a vyššia, krovie nasledovalo za krovím a obzor sa veľmi zúžil. Časom vyšľahly na zamračenom hrebeni hôr v rôznych miestach jasné vatry a hneď zase zmizly.

— Prosím vás, aké sú to ohne? — šeptám do ucha Tatárovi, ktorý vedľa mňa jazdil.

— To nevieš? — odpovedal.

— Nevie.

— To je na týke priviazaná slama, z ktorej skoro vyšľahne plameň.

— A prečo?

— Aby každý vedel, že prišli Rusi. Sotva sa tie ohne rozžiarila, — doložil so smiechom, — rozľahne sa po dedinách: — Ai — ai, nepriateľ ide! A každý povlečie, čo má najlepšie do hôr.

— Či azda už vedia o našej výprave? — pýtal som sa.

— Nie, — odpovedal Tatár, krútiac hlavou. — Šamil do boja nepôjde. Šamil pošle svojich naibov a sám ako komín pozerat bude shora na boj.

— Býva ďaleko ztadeto?

— Neďaleko. Tam, hľa, naľavo asi desať verst.

— Ako to môžeš všetko vedieť? — pýtam sa ho, — či si tam azda bol?

— Bol; všetci našinci boli v horách.

— A videli ste Šamila?

— Nevideli. Šamila našinec neuzrie. Sto, tristo, tisíc strážcov je rozostavené okolo a Šamil je v prostriedku! — doložil, tváriac sa pritom veľmi potmehútsky.

Pozrúc hore, zpozoroval som, že sa nebo na východe jasní a požiare nížia; ale v úžľabine, ktorou sme tiahli, bolo tmavo

a chladno. I vyšľahlo v nočnej tme neďaleko pred nami niekoľko plameňov; zároveň zafičaly gule a velebným tichom ďaleko rozliehaly sa výstrely a hlučný prenikavý krik.

Bola to nepriateľská piketa.

Tatári skríkli, vystrelili na zdarboh a rozpáchli sa.

Všetko zamĺklo.

Generál zavolať tlumočníka.

Tatár v odeve čerkeskom prijazdil i hovorili spolu potichu a polohlasite dosť dlho.

— Plukovník Chasanov! Rozkážte, aby sa utvorila reťaz, — hovoril generál tichým, tiahlym, ale srozumiteľným hlasom.

Vojsko pritiahlo k rieke. Čierne hory ostaly vzadu; svítalo. Blankyt nebeský, na ktorom bolo možno sotva pozorovať bledé hviezdičky, zdal sa vyšší, než inokedy; jutrenka zažiarila jasne na východnom nebi; svieži chladný vetriček povieval od západu a belavá hmla ako para vznášala sa nad šumiacou riekou.

VIII.

Vodič nám ukázal brod; predvoj jazdy a za ním generál s družinou prechodil na druhý breh. Voda siahala koňom až po hrud', neobyčajnou prudkosťou valila sa medzi bielymi skalami, ktoré z vody kde-tu vyčnievaly a okolo nôh koní sa tvoril penivý vír. Kone sa ľakaly šumu vody, zdvíhaly hlavy, strihaly ušami, no zvolna a opatrne stúpaly proti prúdu po nerovnom dne. Vojaci, ktorí na vozoch sedeli, dvíhali nohy i zbraň.

Po asi dvadsať pešiakov, v košeli, chytilo sa za ruku a držiak nad vodou pušku, na ktorej zavesený bol uzol so šatmi, s patrým namáhaním vzpieralo sa prúdu.

Delostrelci na koňoch s veľkým krikom vháňali svojich koníkov do vody. Delá a zelené vozy, ktoré časom unášala voda, rachotily po kamenitom koryte; no dobré černomorky tiahly svoj náklad, penily vodu a s mokrym chvostom i hrivou vystupovali na protíľahlý breh.

Keď bola preprava dokončená, zamyslel sa generál a čelo jeho pokryly chmáry; po chvíli obrátil koňa a uháňal s družinou po širokej rovine, obklúčenej lesom, ktorá sa tiahla pred nami.

Kozáci na bystrých koníkoch utvorili reťaz pozdĺž lesa.

V lese sa zjavil pešiak v odeve čerkeskom a v čiapke, druhý... tretí...

— Hľa Tatári! hovoril jeden z dôstojníkov.

Za stromom vystúpil kúr... výstrel, druhý... Naše časté výstrely prehlušujú nepriateľské.

Len zriedka dokazuje guľa podivným zvukom, letu včely podobným, okolo nás letiac, že nestrielame sami. Pechota rýchlym pochodom a delá v cvale vriadily sa do reťaze; už otriasajú

vzduchom hrubšie rany z diel, kovový zvuk dopádajúcej kartárovej gule, hvízdanie rakiet, treskot zbraní.

Jazda, pechota a delostrelectvo ukazuje sa na všetkých stranách dost rozsiahlej roviny. Kúr z diel, rakiet a pušiek spojuje sa s hmlou a rosou i tvorí zelenkavé chmáry.

Plukovník Chasanov pricválal ku generálovi, i zastavil zrazu koňa.

— Vaša excelencia! — hovoril, vzdávajúc rukou poctu, — či má hnať jazda útokom? Ukazujú sa zástavky.

I ukazoval bičíkom na tatárskych jazdcov, pred ktorými uháňali dvaja na sivkoch s červenými a modrými zástavkami.

— S Pánom Bohom, Ivan Michajlič! — odpovedal generál.

Plukovník obrátil koňa, sňal čiapku a zvolal: »Urrá!«

— Urrá, urrá, urrá! — rozlieha sa v radoch a jazda valí sa za ním.

Všetko pozerá napnute v tú stranu; zástavka, druhá, tretia, štvrtá... zmizla... Nepriateľ nevyčkajúc útok, skryl sa v lese a začína ztade strelbu z pušiek. Gule hvízdajú častejšie.

— Quel charmant coup d'oeil! (Aké to rozkošné divadlo!), — hovoril generál, i poskakoval zľahka po anglicky na svojom útlonohom vraníkovi.

— Charmant! — odpovedal major a švihol koňa bičíkom, pribehnúc ku generálovi.

— C'est un vrai plaisir, que la guerre dans un aussi beau pays. (Vojna v zemi tak krásnej je opravdivou rozkošou.) Et surtout en bonne compagnie. (Najmä v dobrej spoločnosti), — dodal generál, prívetive sa usmievajúc.

Major sa poklonil.

V tom okamžení zafičala okolo nás nepriateľská guľa. Na zadku sa ozvalo stenanie raneného.

Toto stenanie ma tak dojalo, že obraz bitky zrazu stratil pre mňa všetku vnadnosť; no okrem mňa nik si to ani nepovšimol. Major sa smeje z chuti; iný dôstojník opakuje celkom pokojne slová začatého rozhovoru; generál pozerá v opačnú stranu a spokojne sa usmievajúc, hovorí voľačo francúzsky.

— Či máme odpovedať na ich výstrely? — pýta sa veliteľ delostrelcov, pricválajúc na koni.

— Nastrašte ich trochu, — odpovedal ľahostajne generál i zapaloval si cigaru.

Vatrena sa sriadila i započala strelbu.

Zem duní, plamienky vyšľahujú ustavične a kúr, v ktorom ťažko možno rozoznať bojovníkov, okrem vatreny sa pohybujúcich, zakaluje oči.

Dedina sa nachádza v krížovom ohni.

Plukovník Chasanov pricválal opäť a na rozkaz generálov poberal sa do dediny.

Bojovný hluk rozlieha sa a jazda sa stratila v oblakoch prachu.

Veľkolepé to divadlo!

Jedinká vec mi kazila, ktorý som sa v boji nezúčastnil, všeobecný dojem. Zdalo sa mi, že sa boj vedie akosi na slepo, že márný všetok ten ruch, ten krik, to nadšenie. Mimovoľne mi bolo na myslí porovnanie, že to všetko vyzerá, akoby niekto sekerou naprázdno rúbal do vzduchu.

IX.

Naše vojsko vydobylo dedinu. Nebolo tam už ani jedného nepriateľa, keď generál s družinou, ku ktorej som sa i ja pridala, sa priblížil.

Podlhovasté, úhľadné domky, s ploskými strechami a červenými komínmi, roztrúsené boly po pahorkovitých, skalnatých zápoliach, medzi ktorými sa vinula nevelká riava. Po jednej strane sa rozkladaly, ožiarené jasným slnečným svetlom zelené sady s veľkými hruškami a slivkami; po druhej strane trčaly nachýlené vysoké skaly náhrobné a dlhé drevené týky, ktoré mali na vrcholci gule a pestrofarebné zástavky. Boly to mohyly bohatierov.

Vojsko stálo v šíkoch za dedinou.

V okamihu sa rozpráchli dragúni, kozáci a pešiaci s radostou po priečnych uličkách a pustá aula zrazu akoby ožila. Tu sa rúca strecha, sekera zatína do tvrdého dreva a vylamuje dvere; tam začala horieť kopa sena, plot, chyžka a hustý stĺp dymu vystupuje do výšky v jasnom vzduchu. Tu vlečie kozák vreće múky a koberec; vojak s vyjasnenou tvárou vynáša z domku plechovú tácku a nejakú maličkosť; iný rozťahuje obe ruky a chce chytiť dve sliepky, ktoré kotkodákajúc behajú okolo plota; zasa iný našiel kdesi ohromný hrniec mlieka, napil sa z neho, a potom s hlučným chechtaním praštil ním o zem.

Pluk, s ktorým som vyšiel z pevnosti N., bol tiež v dedine. Stotník sedel na plochej streche domku a púšťal z krátkej fajky obláčky dymu tak pokojne a bezstarostne, že uzriac ho, zabudol som, že sa nachádzam v nepriateľskej aule; skôr sa mi zdalo, že som v nej ako doma.

— Nuž i vy ste tu? — riekol, keď ma zazrel.

Vysoká postava poručíka Rozenkranca behala sem-tám po dedine; ustavične niečo riadil a zdal sa byť veľmi zaneprázdnený.

Videl som ho, ako s vyjasnenou tvárou vyšiel z jednej chyžky; za ním viedli dvaja vojaci starého Tatára. Starec, ktorého celý odev tvorily zaplácané nohavice a pestrý, v handry sa

rozpadávajúci polokaftan, bol tak starobou sklúčený, že jeho kostnaté ruky, ku shrbenému chrbtu pevne priviazané, sotva sa zdaly v shyboch držať a krivé, bosé nohy sotva sa ohybovaly. Líca, ba i časť holej hlavy rozryté boly hlbokými vráskami, zakrívené, bezzubé ústa, šedivými fúzami obklopené, vždy sa pohybovaly; no v krásnom jeho oku žiaril posiaľ oheň a jasne zračil sa pokojný život starčeka.

Rozenkranc sa ho pýtal pomocou tlmočníka, prečo neušiel i on s druhými?

— Kam by som išiel? — odpovedal a pokojne sa pozeral na stranu.

— Tam, kde išli druhí, — prehodil ktosi.

— Mužovia odišli biť sa s Rusmi a ja som starec.

— A nebojíš sa Rusov?

— Čo mi môžu urobiť? Som starec, — hovoril opäť a ľahostajne pozeral na kruh, ktorý sa utvoril okolo neho.

Na zpiatočnej ceste som videl, ako ten istý starec, bez čiapky, ruky majúc zviazané, triasol sa za sedlom radového kozáka a s tým istým bezstarostným výrazom sa pozeral okolo seba. Bol potrebný na výmenu zajatých.

Výjdúc na strechu, uložil som sa vedľa stotníka.

— Zdá sa mi, že nebolo mnoho nepriateľov, — hovoril som k nemu, chcúc poznať jeho mienku o poslednej srážke.

— Nepriateľov — opäťoval on so zadivením, — veď ich ani nebolo. Či to menujete nepriateľmi... Večierkom uvidíte, keď budeme ustupovať: uvidíte, ako nás vyprevadia; čo sa ich ztade tam vysype! — doložil, ukazujúc fajkou na mladý les, ktorým sme ráno tiahli.

— A čo sa tam robí? — pýtam sa, prerušiac zrazu reč stotníkovú a ukazujúc na zástup donských kozákov, ktorí sa neďaleko nás okolo nejakého predmetu shromaždili. V ich prostriedku sa ozýval plač, podobný detskému plaču a jeden z nich zavolať:

— Nie, nezabi — počkaj — máš nôž, Jevstegnevič? — podaj nôž.

— Čo tam robia tí naničhodníci? — hovoril pokojne stotník.

V tom okamihu vybehol z jednej uličky švárny zástavník s tvárou rozhorúčenou a celý prestrašený, kývajúc rukami, bežal k zástupu kozákov.

— Nechajte ho, nezabíjajte! — kričal detským hlasom.

Keď kozáci uzreli dôstojníka, rozstúpili sa a vypustili z rúk — biele kozliatko.

Mladý zástavník sa zarazil, zabručal čosi a celý pomätený stál pred ním. Keď mňa a stotníka na streche zazrel, začerveňal sa ešte viac a pribehol k nám.

— Myslel som, že chcú zabiť dieta, — hovoril, akosi nesmele sa usmievajúc.

X.

Generál poberal sa s družinou napred. Broj, s ktorým som bol vyšiel z pevnosti N., zostal v zadnom voji. Stotniny Chlopova a poručíka Rozenkranca išly spolu.

Prorocstvo stotníkovo sa na vlas vyplnilo: sotva sme vkročili do malej hôrky, o ktorej hovoril, zjavili sa na oboch stranách nepriatelia pešo i na koňoch a to tak blízko, že som zreteľne videl, ako niektorí poloschýlení, s puškou v ruke, behali od stromu k stromu.

Stotník sňal čiapku a poznamenal sa pobožne svätým krížom; niektorí starí vojaci ho nasledovali.

— Jai džaur! Urus iai! — ozývaly sa v lese výkriky.

Slabé krátke výstrely nasledovali chytro jedno za druhým a guľky hvíždaly z oboch strán. Naši odpovedali mlčky rýchlou strelbou. V radoch ozývaly sa z času na čas rozličné poznámky.

— Zkade to strieľa nepriateľ?

— Bolo by treba diel.

Delá sa rozostavily do reťazí a po niekoľkých kartáčových výstreloch sa zdalo, že nepriateľ slabne, lež za minútu, ba za každým krokom, ktoré urobilo vojsko napred, vzťahala sa strelba, krik a hluk.

Videl som, ako delové guľe v našich radoch tvoria ulice... no, načo rozprávať všetky podrobnosti strašného obrazu; veď by som sám mnoho dal za to, keby som mohol naň zabudnúť.

Poručík Rozenkranc strieľal sám z pušky, kričal ustavične svojím chrapľavým hlasom na vojakov a skákal od jedného k druhému. Bol trochu bledý, čo veľmi dobre slušalo vojenskému výrazu jeho tvári.

Švárný zástavník bol vo vytržení: jeho krásne, čierne oči horely odvahou, pery zľahka sa usmievaly, a pribehol ku stotníkovi, žiadajúc ho o dovolenie, aby mohol hnať útokom.

— Rozprášime ich, — hovoril v úplnom presvedčení, — dozaista ich rozprášime.

— Netreba, — odpovedal krátko stotník, — ustúpiť.

Stotina stotníkova opanovala pokraj lesa a ležiac odpovedala strelbou nepriateľovi. Stotník vo svojom obnosenom kabáte a umazanej čiapke, popustiac koňovi úzdu a nohy skrčiac v krátkych strmeňoch, stál mlčky na jednom mieste. Vojaci znali a plnili tak dobre svoju povinnosť, že nebolo treba rozkazov. Len časom okrikoval tých, ktorí pozdvyhovali hlavy.

V postave stotníkovej bolo veľmi málo vojenského. No za to sa v nej zračilo toľko istoty a jednoduchosti, že som bol až prekvapený.

— Ten je opravdive údatný, — riekol som mimovoľne.

Bol práve taký, akým som ho vždy videl: tie isté nenútené pohyby, ten istý pevný hlas, ten istý prostosrdečný výraz sa zračil na jeho nie síce krásnej, ale úprimnej tvári; len v jeho jasnom pohľade mohol si pozorovať väčšiu, lež obyčajnú napnutosť ako pri človekovi s celou dušou zaujatou svojou povinnosťou. Aké rozmanité predmety som zbadal pri druhých: jeden sa chcel zdať pokojnejším, druhý zamyslenejším, tretí veselším než obyčajne; len na tvári stotníkovej bolo vidieť, že ani na to nemyslí, akým by sa chcel zdať.

Francúz, ktorý pri Waterloo zvolal »Le Garde meurt, mais ne se rend pas« a iní, najmä francúzski hrdinovia, ktorí vyriekli pamätné výroky, boli, pravda, udatní; no medzi ich udatnosťou a zmužilosťou stotníkovou je rozdiel. Keby podobný znamenitý výrok bol sa kedy ozval v duši môjho bohatiera, dozaista by ho nebol vyslovil preto, že by sa bál, aby ním nezničil veľkú vec, ale i preto, lebo ak človek cíti v sebe silu vykonať veľké veci, slov mu netreba. To je podľa môjho náhľadu mimoriadny a krásny ráz ruskej udatnosti; a akože nemá cítiť ruské srdce bôľ, keď počuje medzi svojimi mladými vojakmi francúzske nechutné frázy, ktoré napodobňujú zastaralé francúzske rytierstvo?

Zmizli v lese.

Po krátkom hluku a praskote vybehol z lesa prestrašený kôň a na pokraji objavili sa vojaci, ktorí niesli zabitých a ranených; medzi poslednými bol i mladý zástavník. Dvaja vojaci ho niesli pod pazuchami.

Bol bledý ako stena a jeho pekná tvár, na ktorej bolo možno pozorovať už len tieň vojenského nadšenia, ktoré ho pred chvíľou ešte oživovalo, skláňala sa ľahko na prsia. Na bielej košeli pod rozopätým kabátom bolo vidieť neveľké, krvavé škvrny.

— Škoda ho! — prehodil som mimovoľne, odvracajúc sa od smutného divadla.

— Veru škoda, — prisvedčil mi starý vojak, ktorý so zachmúrenou tvárou opierajúc sa o pušku stál vedľa mňa. — Ničoho sa nebáť: kam to vedie! — dodal starostlivo prezerajúc raneného. — Blázon ešte — a zaplatil to draho.

— A ty sa nebojíš? — pýtam sa ho.

— O nie!

XI.

Štyria vojaci niesli na nosítkach zástavníka; za nimi viedol iný vojak biednu kobyľu, ktorá vliekla za sebou dva zelené vozy s lekáorskými potrebami.

Očakávali lekára.

Dôstojníci prijazdili k ranenému a usilovali sa potešiť ho.

— No, bratku Alanín, teraz si potančíš trochu s lyžičkami! — prehodil s úsmevom poručík Rozenkranc.

Myslel si najskôr, že jeho slová dodajú odvahy švárnemu zástavníkovi, ale ako som mohol súdiť z chladne zamračeného pohľadu raneného, nemaly tieto slová žiadneho výsledku.

Pricválal stotník. Pozorne hľadel na raneného a v jeho vždy pokojnej tvári zračila sa nelíčená sústrasť.

— Drahý môj, Anatol Ivanič, — hovoril hlasom plným nežného živého účastenstva, aké som neočakával od neho, — zalúbilo sa tak Bohu.

Ranený sa obzrel, jeho bledé líca oživly smutným úsmevom.

— Tak je, a to preto, že som vás nepočúval.

— Povedzte radšej, že sa tak Bohu lúbilo, — opakoval stotník.

Lekár prišiel a vezmúc od ranhojiča obväzky a iné potreby, vyhrnul si rukávy a pristúpil s potešiteľným úsmevom k ranenému.

— Ako vidím, urobili vám i na zdravom mieste dierku, — prehodil žartom celkom ľahostajne, — prosím, ukážte ju.

Zástavník poslúchol; no v pohľade, akým premeral veselého doktora, zračilo sa zadivenie a výčitka, ktorú posledný nezbadal.

Začal skúmať ranu a prezeral ju so všetkých strán; ale ranenému prešla trpezlivosť, s hlbokým vzdychnutím odstrčil jeho ruku...

— Nechajte ma, — hovoril pološeptom, — všetko márne: umriem.

Po týchto slovách sklesol nazad.

— Ako sa vodí zástavníkovi? — pýtal som sa vojaka asi po piatych minutách, keď som sa bol prv vzdialil k vedľajšiemu skupeniu.

— Zomrel — odpovedal vojak.

Bolo už neskoro, keď vojsko v širokej kolone, veselo spievajúc, vracalo sa do pevnosti. Slniečko sa schovalo za posneženým hrebeňom vrchov a metalo posledné ružové lúče na dlhý tenký oblak, ktorý stál nad jasným priezračným obzorom.

Snehové vrchy sa začaly haliť v fialovú hmlu; len najvyšší ich výbežok vyznačoval sa neobyčajnou jasnosťou v nachovej žiare západu. Priezračný mesiac, ktorý už dávno vyšiel, počínal sa belieť na tmavom blankyete. Zeleň trávy a stromov zčernela a pokrývala sa rosou.

Tmavé masy vojska pohybovaly sa ticho rozkošnými nivami; z rozličných strán ozývaly sa bubny a veselé piesne. Spevák so šiestej stotiny spieval zo všetkých síl a cituplné, mocné zvuky jeho čistého tenoru sa rozliehaly ďaleko priezračným večerným vzduchom.

Vychovávajme deti na samostatnosť.

Dieťa sa musí od malička priúčať samostatnosti, aby v živote vedelo zastať i to najzodpovednejšie miesto. Najčastejšie rodičia a najbližšie okolie nesie vinu na tom, keď sa do sveta dostanú ľudia nesamostatní, bez vlastnej iniciatívy, ktorí potom sú hádzaní na vlnách života ako prázdny vrak, ktorý brázdí more bez cieľa.

Na samostatnosť sa dieťa priúča od najútlejšieho veku. Už od troch rokov sa môže dieťa priúčať, aby sa samo oblieklo aj zoblieklo, aj umyť sa môže dieťa v tom veku samo, nielen tvár a ruky, ale aj zúbky si vyčistí hravo. Také malé dieťa je pyšné, že robí všetko ako dospelí.

Dieťa už od prirodzenosti nemôže byť nečinné, preto sa hrá a hraním možno dieťa priúčať na osožnú prácu a samostatnosť. Preto sa majú dať deťom hračky, ktoré ich pobádajú na samostatné premýšľanie a konanie. Najmilšie hračky dieťaťa sú tie, ktorými môže tvoriť. Najväčšie potešenie má z hračiek, i keď sú primitívne, ktoré si ono samo zostrojilo. Nie div, lebo pre dieťa hra znamená toľko, ako pre dospelého práca. Preto je dieťa hrdé na to, keď sa mu podarilo zostrojiť niečo použiteľného, keď sa jeho hra-práca podarila.

Správne vychovávané dieťa treba zavčas priúčať samostatnosti. Má sa mu preto dovoliť tvorivá práca, smie krájať, rezať, strihať, vrtať pod dozorom matky, aby si neublížilo. Práve také dieťa, ktoré je od skorého detstva naučené narábať rôznymi nástrojmi, nestihne nehoda alebo úraz. Neporaní sa, keď sa mu dostane voľakťorý nástroj do ruky. Je len prirodzené, že by dieťa chcelo konať prácu, ktorú konajú jeho rodičia. Dievčatko by varilo, pieklo, šilo ako vidí matku. Ale aj chlapček, ktorý sa obšmieta okolo matky, zahrá si na dievčatko, prosí si cesto na válok, vykrajuje náprstkom pagáčky, aj ich upeče. Pýta si nitku a ihlu. Na kúsku handrv narobí hrčky, šije, šije až sa mu kečka potí. Pri umývaní riadu poutiera lyžičky, pri upatovaní pomáha poutierať prach. I prať by chcelo, aspoň tie menšie kúsky. V záhradke si pýta hriadku, ktorú si samo zasaď, polieva a opatruje. Toto všetko je pre dieťa hrou, zábavou, ale je to jeho uvádzanie do života, do práce, je to krok ku samostatnosti.

Veľmi dobrá výchovná metóda je: konanie dieťaťa vážne brať, poveriť ho vykonávaním menších-väčších prác. Keď sa mu aj hneď nepodaria, nesmie sa vyhrešiť, alebo zosmiešniť, tým trpí sebavedomie dieťaťa a druhý raz sa bude vyhýbať práci. Vľúdna poznámka, aby druhý raz bolo obozretnejšie, šikovnejšie, len povzbudí dieťa, aby pri najbližšej príležitosti dokázalo, že vie jemu sverenú prácu vykonať aj dobre.

Dieťa je prešťastné, keď cíti, že jeho prácu, pomoc, berieme vážne a pokladáme ho už za veľkého. Tým sa zvýši jeho sebavedomie. Dieťa, ktoré zosmiešnim pri prvom neúspechu, alebo vyhrešíme, že je nešikovné, stratí sebavedomie a chuť ku práci. Okrikované nedosiahne nikdy samostatnosti, nesmelí ľudia v živote ďaleko nedošli. Teda prečo kaziť sľubne sa vyvíjajúci charakter dieťaťa?

Niektorí rodičia sú skúpi na pochvalu, lebo sa obávajú, že dieťa zpyšnie a bude tým príliš samostatné. No včas a spravdlive udieľaná pochvala len povzbudzuje dieťa, usmerňuje mu správny vývin samostatnosti a celý duševný vývoj.

Pri správnej výchove treba sa vyhýbať krajnostiam. Ani prílišná prísnosť, ani rozmaznávanie nie je správne, lebo tak jedným ako druhým dieťa stráca na odvahe stať sa samostatným. Tymiito metódami vychované dieťa je príliš pod dozorom rodičov a nemá možnosť voľne vyvíjať svoje schopnosti. Ani rozmazané deti nebudú zavčas samostatné, lebo rodičia sú vo všetkom nápomocní, vo všetkom mu idú v ústrety, robia všetko miesto neho. To je pochybená rodičovská láska, lebo bráni samostatnému vývinu dieťaťa.

SC 97678

Keď dieťa žiada, aby mu rodičia boli nápomocní vo veciach, ktoré by aj ono samo mohlo samostatne vykonať, treba ho jemne, ale dôsledne odmietnuť a vysvetliť mu, aby sa pokúsilo vykonať prácu samo. Treba vzbudiť jeho sebavedomie, ktoré sa nikdy nesmie podlomiť tým, že sa podceňujú jeho schopnosti, tým dieťa duševne trpí, lebo sa v ňom vzbudzuje pocit menejcennosti a tým stráca jeho chuť k dokonalej výkonnosti. Pri prípadnom neúspechu treba dieťa prinútiť povzbudivým slovom k tomu, aby nestrácalo chuť k ďalším pokusom. Posmechom vzbudí sa v duši dieťaťa trpkosť a vzdorovitosť.

Odvážlivosť a namyslenosť dieťaťa sa môže brzdiť, keď sa dieťaťu pri potrebnom dozore dovoľí, aby konalo, ako chce, takto má možnosť vyskúšať svoje schopnosti a sily. Pri prípadnom neúspechu skôr poslúchne rodičovské rady.

Veľmi osvedčený spôsob výchovy dieťaťa je spôsob Montessoriho, podľa ktorého má byť dieťa v okolí jemu prislúchajúcom, kde si vykonáva všetku prácu samo, hrajúc sa s drobnými nástrojmi. V detských domovoch, zariadených podľa návrhu Montessoriho je všetko v takej veľkosti, že ani hra, ani práca nie je zatažením pre dieťa, akou by bolá nástrojmi a nábytkom veľkých rozmerov, určených pre dospelých. Tam si deti samy prikryjú stôl, obsluhujú sa, pomáhajú pri čistení zeleniny, zemiakov. Po obede si samy umyjú riad, upratujú, vyšívajú, šijú a konajú hravo všetky domáce práce, pravda pod dozorom. Podľa Montessoriho vychovávané deti sú vedené od malička ku samostatnosti a už v útlom veku si obľúbia prácu. Budú z nich cenní jedinci ľudskej spoločnosti.

Ráčte mi pravidelne posielat'
výťažkov »Románov svetochýrnych
autorov v lacnom vydaní« počnúc čí-
slom

Súčasne poukazujem poštovou pou-
kážkou Kčs ako predplatné na
. čísiel. (1 sošit 10.— Kčs).

V , dňa

Presná adresa:

.....
.....
.....
.....

60 h.

P. T. Fa.

BIBLIOTÉKA,
nakladateľstvo

Bratislava,
Titova 5.

SNK - Martin
17A0177700

